

NY MUSIK

i samarbete med
Caroli församling

Anders Førisdal – gitarr

Bjørn Fongaard: *Invensjoner* för kvartstonsgitarr op. 32 (1964)

Magne Hegdal: *Doppeltpar* (2010) – uruppförande

Bryn Harrison: *Return* (2005)

—paus—

Aldo Clementi: *Otto variazioni* (2002)

Bryn Harrison: *MCE* (2010)

Aldo Clementi: *Ricercare* (2002)

Lördag den 16 mars 2019, kl. 16.00

Caroli församlingshem, Borås

Bjørn Fongaard (1919–1980) var i många år känd som förstklassig gitarrist snarare än komponist. Hans tidiga verk är relativt traditionella, men i slutet av 50-talet började han utforska mikrotonalitet, bland annat byggde han om gitarrens greppbräda för att kunna spela kvartstoner. Till hans tidigaste verk för kvartstonsgitarr hör åtta *Invensjoner* op. 32 från 1964. Fongaard utforskar här systematiskt de melodiska och harmoniska möjligheter kvartstonssystemet erbjuder. Formen är ganska fri och bygger på klanglig kontinuitet och transformation. Musiken vittnar om en typ av klanglig sensibilitet som man också finner hos tonsättare som Debussy, Feldman och Scelsi, påpekar Anders Førisdal. Den baseras ofta på små motiv, såsom i den första inventionen, där ett tydligt inledningsmotiv binder samman satsen.

Magne Hegdal (f.1944) skriver:

För några år sedan skrev jag en serie med solostycken för olika instrument med titeln *Par* (några av dem har spelats i Borås). Det handlar om kompositioner med två kontrasterande satser.

Efter att i flera år ha använt mig av en kompositionsmetod med omfattande bruk av slumpen inom en sträng, förutbestämd struktur, har jag på senare år gått mot ett friare komponerande, med direkta och intuitiva val. I denna process spelade *Par*-styckena en viktig roll. I dem är en av satserna fritt komponerad. Men jag kunde inte låta denna stå för sig själv; den måste ”balanseras” av en strängt stukturerad sats i vilken jag som tonsättare ”mottog” musiken (och alltså inte gjorde direkta val).

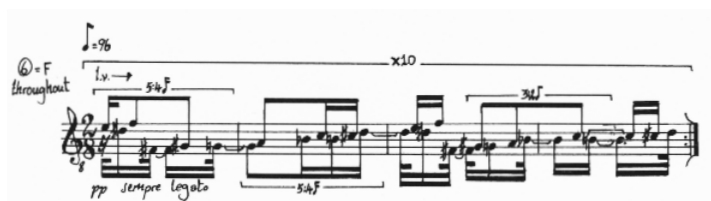
Doppelpar (2010) är det sista av dessa verk, och nog det mest avancerade uttrycket för denna musikaliska idé. De fyra satserna bildar två par (1-2, 3-4) som är inbördes kontrasterande, både musikaliskt och vad gäller kompositionsteknik.

Dessa par knyts samman av ett tydligt musikaliskt släktskap: Det första stycket är i båda fall stillastående och inåtvänd musik baserad på skiftande samklanger, med det sista (alltså 2 och 4) präglas av stora kontraster.

Mellan paren finns dessutom ett kompositionstekniskt sammanhang, genom att de besläktade satserna är komponerade på olika sätt: Öppningssatsen är en sträng ”slumpkonstruktion”, där alla samklanger är följden av att slumpen fått styra inom fastlagda gränser, medan tonerna i den besläktade tredje satsen har valts direkt. Också i den andra satsen (*Fantasi*) har komponisten ”lyssnat sig fram” till musiken, medan de fjärde satsen åter är en sträng konstruktion.

Bryn Harrison föddes i Bolton 1969 och studerade komposition för bland andra Gavin Bryars. Han leder för närvarande tonsättarutbildningen vid universitetet i Huddersfield.

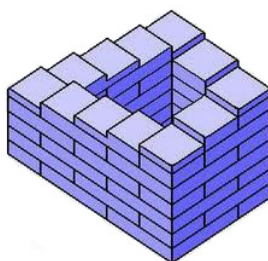
”Mycket av mina senare kompositioner sysselsätter sig i hög grad med att utforska den musikaliska tiden med hjälp av repetitiva former, vilka utmanar vår tidsuppfattning genom att betrakta samma material ur olika vinklar och perspektiv”, skriver Harrison, som ofta arbetar med ”cirkulära tonhöjdsstrukturer för att skapa ett musikaliskt kontinuum som till stor del är verksamt vid sidan om ett mer konventionellt, målinriktat sätt att närma sig form och struktur”. Han konstaterar också att ”exakta repetitioner inte förändrar något hos det som repeteras, däremot hos den som iakttar det repeterade”. **Return** (2005) är ursprungligen komponerat för elgitarr men framförs här på akustisk gitarr.

Otto Variazioni (2002) av **Aldo Clementi** (1925–2011) är en på ytan mycket enkel skapelse – en ton i taget i en illusorisk, fyrstämmig kontrapunkt, som mycket påminner om hans tre år äldre *Variazioni per pianoforte*.

Stycket vagnar långsamt fram i ett ständigt fluktuerande tempo, vänder så att säga hela tiden tillbaka till sig självt och slutar mycket riktigt som det börjar, med temat, men nu baklänges. Sättet som klangpunkterna vrider sig kring varann, har träffande jämförts med ljusreflektioner i en mobil av Alexander Calder.

Den som apostroferas i titeln till **Bryn Harrisons** andra gitarrstycke, **MCE**, skrivet till Anders Førisdal 2010, får väl antas vara den holländske konstnären M.C. Escher (1898–1972), som ju ofta skapade cirkulära, repetitiva, metamorfosliknande bilder, inte sällan med ett illusoriskt element, ett slags *trompe l'œil* av det här slaget (även om just den här ”omöjliga figuren” är Oscar Reutersvärd’s):

Till Bryn Harrisons föregångare och förebilder när det gäller repetition hör tvivelsutan Aldo Clementi, en tonsättare som han också skattar högt, och som ju emellanåt reprinterade hela stycken ett oändligt antal gånger, såsom *Sigla* för orgel eller *Madrigale 2* för två pianon, dock alltid i ett utdraget morendo. Även Clementi var övrigt förtjust i M.C. Escher, så till den grad att han till och med översatte en del av Eschers tekniker till musikaliska termer.

Liksom *Otto Variazioni* bygger även Clementis *Ricercare* (2002) på endast lätt modifierad fågelsång. Det är en fyrstämmig sats där stämmorna rör sig på skilda dynamiska nivåer. Stycket har fyra delar, som dock spelas utan mellanliggande pauser. Varje del består av en dubbelkanon – mellan stämmorna 1 och 3 respektive 2 och 4 – som båda utspelar sig på tritonusavstånd. I varje del upprepas också dessa kanoner, med samma notvärden, men med helt andra insatsavstånd. Tempot är konstant föränderligt och sjunker mot mitten av varje del, för att åter stiga mot slutet, medan tonhöjden sjunker en liten sekund för varje del. Liksom i många av Clementis senare verk är själva tonhöjdsorganisationen klar som fågelsång, det är uppenbart hur han har gått till väga. När det däremot gäller det rytmiska tillvägagångssättet tycks det vila på abstrus matematik och vara höljt i dunkel.

Anders Førisdal studerade vid Musikakademien i Oslo och avslutade med en master om Aldo Clementis musik. Förutom att framträda som solist har han medverkat i en rad internationella ensembler, men är främst känd för sitt arbete med den norska gruppen *asamisimasa*. Förutom att spela mikrotongitarrer hanterar han också ovanliga, mångsträngade gitarrer. Han har även en doktorexamen i musikvetenskap.